

1. Kamienica Jana Samuela Zacherta - Plac J. Kilińskiego 1

Kamienicę zbudowano według projektu zatwierdzonego w 1827 roku dla Jana Samuela Zacherta, założyciela i starszego cechu sukienników w Zgierzu. Od ulicy Długiej budynek połączony jest z oficyną, która została zbudowana jako pierwsza. Dachy pierwotnie pokryte były dachówką karpiówką. Wewnątrz budynku zachowały się oryginalne schody.

Jan Samuel Zachert przybył do Zgierza wraz z ojcem Samuelem i pozostałą rodziną jeszcze przed podpisaniem umowy zgierskiej w której przygotowywaniu miał swój udział. Jako starszy cechu sukienników pełnił ważną rolę w organizowaniu osady fabrycznej w Zgierzu. Po powstaniu listopadowym, przeniósł się do zakupionego wcześniej majątku Nakielnica, gdzie wybudował istniejący do dzisiaj dwór. Pozostał jednak nadal właścicielem nieruchomości w Zgierzu.

2. Budynek dawnej rekwizytorni ochotniczej straży ogniowej – skrzyżowanie ul. 1 Maja i ul. ks. Szczepana Rembowskiego.

Zgierska Ochotnicza Straż Ogniowa formalnie powstała 16 listopada 1874 r. Inicjatorem jej założenia i pierwszym komendantem był fabrykant Karol Adolf Meyerhoff. Budynek Straży powstał w 1897 r. i przez wiele lat służył zgierskim strażakom. W roku 1914 na wieży zamontowano pierwszą w Zgierzu syrenę pożarniczą, wybudowano także stajnie dla koni.

Po II wojnie światowej Ochotnicza Straż Pożarna kontynuowała swą działalność. W 1951 r. powstała Zawodowa Straż Pożarna. W 1970 roku Straż Zawodowa przeniosła się do nowo wybudowanego budynku przy ul. Łąkowej. W starym budynku wznowiła działalność Ochotnicza Straż Pożarna. Kontynuowała ją w coraz gorszych warunkach finansowych do roku 1991, kiedy to przekazano budynek Wojewódzkiemu Zarządowi OSP.

3. Fabryka Wilhelma Fryderyka Zacherta - skrzyżowanie ul. 1. Maja i ul. S. Dubois.

Zespół budynków fabrycznych wybudowany w roku 1826 roku dla Wilhelma Fryderyka Zacherta – jednego z największych producentów branży włókienniczej w Królestwie Polskim. Zachert był prekursorem wprowadzenia nowinek technicznych w Zgierzu.

W 1837 roku W. F. Zachert zainstalował pierwszą maszynę parową do napędu maszyn włókienniczych oraz pierwszy wodociąg.

W 1834 roku Wilhelm Fryderyk Zachert uruchomił produkcję włókienniczą w Supraślu, znajdującym się wówczas w granicach Cesarstwa Rosyjskiego. Jednocześnie, nadal prowadził

fabrykę w Zgierzu. W latach 1878 i 1881 kolejne pożary niszczyły zgierskie zakłady. Projektantem nowych budynków był inż. architekt Ignacy Markiewicz. Fabryka ulegała kolejnym modernizacjom. W latach 1893 – 1894 zakład zelektryfikowano. W 1894 r. zbudowano nową halę, a w roku 1897 zainstalowano nową maszynę parową. Dalsza rozbudowa zakładów związana jest z nowymi właścicielami – Towarzystwem Akcyjnym Wyrobów Bawełnianych Lorentza i Krusche. Towarzystwo Zarządzało fabryką do 1939 r. Na przełomie lat 40. i 50. XX w., po zlikwidowaniu produkcji tkackiej do budynków przeniesiono produkcję odzieżową z kilku rozproszonych po Zgierzu zakładów. Produkowano tam głównie ubrania męskie. W 1967 r. powstały Zgierskie Zakłady Przemysłu Odzieżowego „ZETA”. Zakłady zakończyły produkcję w połowie lat 90 - tych XX w.

4. Kamienica Juliusza Hoffmana, ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 25.

Pierwszym właścicielem działki był sukiennik Gotlib Fechner, który około 1830 roku wybudował tu drewniany dom. Działkę tę, w roku 1886 na licytacji kupili Juliusz i Albertyna Hoffmanowie, późniejsi właściciele fabryki maszyn i odlewni żelaza.

W 1896 r. nowi właściciele gruntu wybudowali tutaj okazałą luksusową kamienicę w stylu neobarokowym. W budynku oprócz mieszkań właścicieli były lokale do wynajęcia, tu też mieściła się pierwsza siedziba Towarzystwa Wzajemnego Kredytu.

Przed wybuchem wojny budynek należał do Towarzystwa Akcyjnego Juliusza Hoffmanna, a jego administratorem był Hugo Hoffman.

Po zakończeniu II wojny światowej budynek stał się własnością komunalną.

5. Budynek Muzeum Miasta Zgierza, ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 21.

Klasycystyczny budynek pochodzący z 1828 roku posiada na osi ryzalit, zwieńczony attyką z kamiennymi rzeźbami lwów. Głównym motywem dekoracyjnym attyki jest godło cechu postrzygaczy. Attyka zwieńczona jest postaciami kamiennych lwów. Budynek jest najbardziej reprezentacyjnym domem rękodzielniczym w Zgierzu. Pierwszym właścicielem domu był Carl Müller, starszy cechu postrzygaczy.

2 grudnia 1834 r. nieruchomość kupił Piotr Kolubakin (Kolubachin), były podpułkownik wojsk carskich i inspektor lasów rządowych. 1 lutego 1854 r. sprzedał nieruchomość Henrykowi Zypplowi (na dokumencie widnieje podpis – Heinrich Zieppel). Dom był w posiadaniu jego spadkobierców do 1945 r. W okresie międzywojennym mieściła się tu spółka handlowa „Wzlot” – hurtownia artykułów spożywczych i kolonialnych. Po wojnie zrobiono tu skład poniemieckich mebli, następnie dom pełnił rolę kamienicy czynszowej. W 1962 r. budynek został przejęty przez Skarb

Państwa jako własność ponemiecka. W 1977 r. wyprowadzono dotychczasowych mieszkańców i przystąpiono do remontu. Od 1 czerwca 1979 r. mieści się tu Muzeum Miasta Zgierza.

6. Dom tkacza ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 4

Murowany dom, przy dawnej ulicy Zegrzanki 90, wybudowano w 1825 roku dla sukiennika Gotfryda Wolfa. Budynek powstał według odrębnie sporządzonego projektu architektonicznego, który jednak uwzględniał ogólną formę zgierskich domów rękodzielniczych. Pierwotnie na podwórzu znajdował się obszerny spichlerz oraz ogród owocowy. W domu zachowały oryginalne, ozdobne schody z czasów powstania budynku.

Gotfryd Wolf przyjechał do Zgierza w 1824 roku. Początkowo dzierżawił połowę domu rządowego, jednak już po roku wybudował jeden z bardziej okazałych w tym czasie budynków rękodzielniczych w mieście. Gotfryd Wolf należał w I poł. XIX w. do najbardziej prężnie działających zgierskich producentów sukna.

7. Dom rękodzielniczy Centrum Konserwacji Drewna, ul. G. Narutowicza 6

Dom powstał po 1865 roku dla mistrza stolarskiego Juliusza Berendta, według projektu budowniczego powiatu łęczyckiego - Jana Karola Mertschinga. Choć budynek odpowiada ogólnemu schematowi domów tkaczy z I połowy XIX w., to umieszczenie sieni przelotowej poza osią symetrii, dekoracje snycerskie w stylu neorokokowym, nietypowe połączenia narożników ścian zewnętrznych, wyróżniają go na tle domów drewnianych wcześniejszego okresu. Budynek poddano rewitalizacji w latach 2009 - 2010.

Pierwszym właścicielem placu przy dawnej ulicy Szczęśliwej 107 był sukiennik Jan Jensch. W 1826 roku złożył on deklarację na budowę domu, jednakże z bliżej nieznanых powodów budynek nie powstał. W 1865 roku deklarację na budowę domu w tym miejscu złożył Gottlieb Hentchel. Odstąpił on jednak prawo budowy domu Juliuszowi Berendtowi.

W trakcie procesu rewitalizacji, ze względu na bardzo zły stan techniczny, budynek został całkowicie rozebrany, a następnie złożony na nowo. Przy rekonstrukcji odwzorowano elementy zniszczone zachowując jednocześnie partie materiału, których stan techniczny był zadowalający. Jedynym elementem budynku, który poddano konserwacji bez rozbierania był komin.

8. Dom tkacza, ul. G. Narutowicza 7

Pierwotnie protokół deklaracyjny na budowę domu, na placu pod numerem 65 przy dawnej ulicy Szczęśliwej, złożył Mikołaj Różalski sukiennik przybyły z Neubrücke. Jednak wkrótce odstąpił plac sukiennikowi Karolowi Borstowi, protoplaste właścicieli największych zgierskich zakładów

włókienniczych. Dom budowany był w dwóch etapach. Pierwotnie jego dach pokryty był gontem. Około 1828 roku w ukończonej połowie budynku zamieszkała rodzina Borstów. Dom przebudowano pod koniec XIX w.

9. Dom Mateusza Krajcewicza, ul. G. Narutowicza 14

Murowany budynek przy dawnej ulicy Szczęśliwej 111, powstał w 1828 roku według indywidualnego projektu architektonicznego. Jego pierwszym właścicielem był muzyk Mateusz Krajcewicz, który przybył do Zgierza w 1825 roku. Budynek z brukowanym podwórzem wyceniono w katastrze ogniowym na 6000 złotych. Była to dwukrotna cena standardowego, drewnianego domu tkackiego.

Pierwszym właścicielem placu był fabrykant Wilhelm Paul. W 1827 roku, na jego prośbę powstał projekt architektoniczny murowanego, parterowego budynku. Do budowy domu jednak nie doszło. Budynek wybudował tu Mateusz Krajcewicz. Po jego śmierci dom odziedziczył syn, Wojciech, który pod koniec lat 30. wyjechał do Warszawy.

10. Dom tkacza ul. G. Narutowicza 29

Dom wybudował około 1826 roku sukiennik Jan Konrad, który przybył do Zgierza w 1825 r. z Miłosławia. Budynek powstał według tzw. rysunku normalnego w wersji domu dwufamilijnego z facjatą, czyli jednego z trzech standardowych projektów domów rękodzielniczych zatwierdzonych przez Prezesa Komisji Województwa Mazowieckiego Rajmunda Rembielińskiego. Dom pierwotnie pokryty był dachówką karpiówką. Zachowały się oryginalne drzwi frontowe.

Pierwotnie plac, przy dawnej ulicy Szczęśliwej pod numerem 54, został nadany sukiennikowi Andrzejowi Ponto. Jednakże z powodu niewypełnienia przez niego deklaracji wybudowania budynku został uznany za opuszczony i przekazany Janowi Konradowi w sierpniu 1825 roku.

11. Dawna szkoła elementarna – ul. 3 Maja 20

Budowa domu szkolnego zaplanowana została przez prezesa Komisji Województwa Mazowieckiego Rajmunda Rembielińskiego w 1827 r. Kosztorys wraz z rysunkami sporządzony został 28 października 1827 r. przez ówczesnego budowniczego obwodu łęczyckiego Wilhelma Krzysztofa Düringa. Plac pod budowę szkoły nabyto dopiero 8 marca 1832 r. Protokół rewizyjno-odbiorczy ukończonej budowy szkoły nosi datę 10 marca 1834 r.

W tym więc roku dwie klasy, a w zasadzie szkoły - katolicka i ewangelicka znalazły się pod jednym dachem. Były to klasy koedukacyjne. Budynek szkolny, pierwszy w dzisiejszym okręgu łódzkim składał się z trzech izb lekcyjnych i pomieszczenia dla dwóch nauczycieli. Szkoła nie miała żadnych

zabudowań gospodarczych. 2 grudnia 1839 r. w tym samym budynku uruchomiona została Szkoła rzemieślniczo-niedzielną w Zgierzu. Uczęszczali do niej obowiązkowo chłopcy uczący się zawodu. W roku 1854 rozpoczęto remont, który zakończono w 1863 r. Od 1872 r. w budynku mieściła się tylko szkoła katolicka. W okresie międzywojennym w budynku, przy ówczesnej ul. 3 Maja (dawnej Strykowskiej), mieściła się Publiczna Szkoła Powszechna nr 6, która przeznaczona była dla dzieci żydowskich. Po drugiej wojnie światowej (do 1946 r.) z budynków szkolnych korzystało Liceum Pedagogiczne. Później mieściła się tu Szkoła Specjalna nr 9 (do 1966 r.). W kolejnych latach budynek zajmowała hurtownia handlowa. Ostatnim użytkownikiem jest Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej.

12. Dom rękodzielniczy, Dom Turysty, ul. Ks. Sz. Rembowskiego.

Dom został wybudowany około 1830 r. przez młynarza Gotfryda Filipa, na działce pierwotnie mieszczącej się przy ulicy gen. J. H. Dąbrowskiego 9 (dawna ulica Zegrzańska). Kolejnym właścicielem był jego syn Karol Stanisław, który w 1862 roku oddał nieruchomość w zastaw na 20 lat A. Kuńskiemu. Na przełomie XIX i XX wieku mieściła się w nim siedziba pierwszej chrześcijańskiej ochronki. Budynek został przeniesiony na obecne miejsce w 2010 r.

13. Dom rękodzielniczy, Siedziba Wydziału Pozyskiwania i Zarządzania Środkami Pomocowymi, Dom Tkacza Hostel, ul. Ks. Sz. Rembowskiego.

Dom na działce mieszczącej się przy dawnej ulicy Zegrzańskiej 168 (obecnie ul. gen. H. Dąbrowskiego 7), budował etapami od 1826 r. stolarz Tomasz Tymiński. Do 1856 roku prowadził tu zakład stolarski i mieszkał ze swoją liczną rodziną. Budynek został przeniesiony na obecne miejsce w 2010 r.

Dom Tkacza Hostel pierwotnie został wybudowany na działce mieszczącej się przy dawnej ulicy Zakręt 234 (obecnie S. Dubois 7), przez sukiennika Michała Radzikowskiego przybyłego do Zgierza na początku lat 20-tych XIX wieku. Budynek został przeniesiony na obecne miejsce w 2010 r.

14. Jatki piekarniczo-rzeźnicze na Nowym Mieście, skrzyżowanie ul. 1 Maja i ul. Ks. Sz. Rembowskiego.

Jatki piekarniczo-rzeźnicze na Nowym Mieście w Zgierzu wybudowano w latach 1827-1828, na placu przy zbiegu ulic 1 Maja i ks. Rembowskiego (dawniej Wysoka i Średnia). Autorem projektu był Bonifacy Witkowski – adiunkt budowniczy Komisji Województwa Mazowieckiego. Obiekt wznosił zgierzanin Jan Nakielski. Dwa skrzydła budynku złożone pod kątem prostym otwierały się

arkadami do ulic ks. Rembowskiego i 1 Maja. Unikalna, monumentalna bryła zgierskiego obiektu handlowego stała się wzorem dla jatek wzniesionych przy rynku Nowego Miasta w Łodzi.

Jatki piekarniczo-rzeźnicze na Nowym Mieście w Zgierzu funkcjonowały do lat 60 - tych XIX wieku.

15. Instytut Wyższy Męski Jana Biskupskiego, ul. Długa 19.

Pierwszymi właścicielami budynku byli Wiktoria z Trzeszkiewiczów Poleska oraz Jan Poleski. W 1827 roku Polescy sprzedali posiadaną nieruchomość Piotrowi Isajewowi- rosyjskiemu kupcowi, którego do Zgierza przyciągnął potencjał produkcyjny i handlowy „stolicy sukiennictwa” . Prócz murowanego budynku frontowego w skład nieruchomości wchodziły: drewniany budynek mieszkalny, sucha łaźnia oraz ogród owocowy. W 1835 roku nieruchomość kupił Jan Biskupski. Przez następne dziesięciolecia budynek mieścił prestiżową czteroklasową szkołę średnią Instytutu Wyższego Męskiego. W budynku zachowała się oryginalna klatka schodowa i drzwi wejściowe w elewacji ogrodowej.

Szkoła Jana Biskupskiego słynęła z wysokiego poziomu. Nie dziwi zatem fakt, że oprócz zgierzan uczyli się w niej synowie bogatych obywateli z całego regionu. Wykładano tu m.in. języki polski, niemiecki i francuski oraz muzykę. W Warszawskiej prasie anonsowano nazwiska uczniów, którzy otrzymywali nagrody za najlepsze wyniki w nauce. Równoległe z Instytutem Wyższym Męskim funkcjonowała tu szkoła dla dziewcząt prowadzona przez żonę Jana Biskupskiego- Antoninę.

16. Park miejski

Ogród Publiczny Spacerowy w Zgierzu powstał w 1826 roku. Prace regulacyjne przy parku prowadził ogrodnik Jan Orzechowski. Pierwotnie Ogród Publiczny Spacerowy podzielony był na dwie części: spacerową oraz widokową. Część spacerowa, znajdująca się między ulicami Łęczycką i Piątkowska, ukształtowana była na wzór francuskich ogrodów z klombami i szpalerami. W 1827 roku w części „francuskiej” wybudowano altanę z kopułą wspartą na kolumnach. Część widokowa parku wzorowana na ogrodach angielskich zajmowała powierzchnię od ulicy Piątkowskiej do stawu. Park obsadzono krzewami ozdobnymi i owocowymi oraz drzewami. Publiczny Ogród Spacerowy otoczony był barierami z bramami, które pomalowane były na kolor tzw. narodowy (biało-czerwony) zielony oraz stalowy.

17. Kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej

Pierwsza świątynia stanęła w tym miejscu najprawdopodobniej przed 1231 rokiem. Pierwsza przebudowa miała miejsce na przełomie XIV i XV w. Powstały wówczas ceglane: prezbiterium,

skarbiec i zakrystię. Nawa główna oraz kaplica św. Anny powstały drewniane.

W momencie tworzenia w Zgierzu osady tkackiej stan świątyni był fatalny. Ówczesny proboszcz, ks. Józef Joachim Goldtmann podjął starania o natychmiastowy remont lub wybudowanie nowej fary. Nową świątynię na podstawie projektu Chrystiana Piotra Aignera wzniósł Jan Lebelt. Powstał jednonawowy kościół utrzymany w duchu rzymskiego antyku. Przed głównym wejściem znajdował się portyk z czterema kolumnami zwieńczony niewielką attyką. Konsekracja fary odbyła się 14 października 1827 r. W kwietniu lub maju 1910 r. uzyskano zgodę na budowę nowego kościoła. Prace przerwał wybuch I wojny światowej. Nowy neogotycki (mówi się także o gotyku nadwiślańskim) trzynawowy kościół został konsekrowany dopiero 13 lipca 1930 r.

18. Kolegium Nauczycielskie.

Na początku 1919 roku powołano w Zgierzu szkołę kształcącą nauczycieli szkół powszechnych pod nazwą Państwowe Seminarium Nauczycielskie Żeńskie. Od 1922 roku rozpoczęto budowę gmachów szkolnych, internatu i domu dla nauczycieli według projektu łódzkiego architekta Adolfa Goldberga. Powstał kompleks budynków o charakterze architektury rezydencjonalnej, formą nawiązujący do założeń pałacowych epoki baroku. Funkcjonalne wnętrza o wysokim standardzie oferowały doskonałe warunki do nauki. Zespół budynków seminaryjnych wraz z przyległym parkiem i ogrodem owocowym był zaliczany do wzorcowych placówek edukacyjnych w odrodzonej Rzeczypospolitej. Wysoki poziom seminarium zawdzięczało organizatorce i pierwszej dyrektor dr Stefani Kuropatwińskiej, która była też inicjatorką nadania szkole imienia Stefana Żeromskiego.

Dnia 2 lutego 1919 r. zostało zorganizowane w Zgierzu Żeńskie Seminarium Nauczycielskie. Przełożoną seminarium została dr Stefania Kuropatwińska. Władze miejskie Zgierza wydzieliły bezpłatnie obszar gruntów własnych o powierzchni około 8 ha pod budowę budynków szkoły i internatu oraz 2 ha oddzielone torami kolejowymi na potrzeby gospodarcze. W roku 1920 podjęto działania związane z budową szkoły. Głównym projektantem był inż. architekt Adolf Goldberg.

W dwa lata później położono fundamenty. Internat został oddany do użytku w 1925 r. Nauka w nowym gmachu seminarium rozpoczęła się w 1927 r. W części wschodniej mieściło się Seminarium Nauczycielskie, a w drugiej - zachodniej mieściła się Szkoła Ćwiczeń. W 1929 szkole nadano imię Stefana Żeromskiego, a w 1936 odsłonięto pomnik pisarza, projektu Aleksandra Żurakowskiego. Od 1937 r. zaczęło działać 3. letnie Żeńskie Liceum Pedagogiczne. We wrześniu 1939 r. Niemcy zajęli budynki liceum, przeznaczając je na obóz jeniecki oraz szpital wojskowy. Usunięte zostało także popiersie S. Żeromskiego (cokół granitowy pozostał na miejscu). Popiersie przetrwało wojnę i jego ponowne odsłonięcie odbyło się 26 września 1948 r. 30 stycznia 1945 r.

budynek przejęty został przez wojsko radzieckie. Dopiero po kilku miesiącach do budynków wróciła młodzież szkolna. W roku szkolnym 1957/58 zaprzestano rekrutacji do klas pierwszych w związku z planowaną likwidacją Liceum. Jednocześnie utworzono Studium Nauczycielskie dla absolwentów szkoły średniej ogólnokształcącej. W roku 1961 ostatni absolwenci Liceum Pedagogicznego opuszczali tę szkołę razem z pierwszymi absolwentami Studium Nauczycielskiego. W roku akademickim 1971/72 zgierski zakład kształcenia nauczycieli wszedł w następną fazę unowocześniania systemu oświaty i wychowania w naszym kraju, jako 3. letnie Wyższe Studium Nauczycielskie Uniwersytetu Łódzkiego w Zgierzu. Po kolejnych, licznych przekształceniach, w 1984 roku ponownie uruchomiono 2. letnie Studium Nauczycielskie. W roku akademickim 1991/92 (był to jednocześnie ostatni rok istnienia SN) rozpoczęto nabór do powstającego 3. letniego Kolegium Nauczycielskiego, które istnieje do dziś.

19. Łaźnia Miejska.

Budowę łaźni miejskiej rozpoczęto 15 maja 1927 r. a ukończono 1 lutego 1929 r.

Budynek zaprojektowali wspólnie Władysław Hordecki (czołowy polski architekt) oraz Feliks Michalski. Jak na owe czasy był to obiekt na wskroś nowoczesny i wielofunkcyjny. W budynku mieściła się druga w Polsce kryta pływalnia, która działa do dziś. Znajdowało się tu 16 wanien, łaźnia parowa - rosyjska, łaźnia sucha - rzymska, gabinety do masażu, 11 kabin natryskowych, sala natryskowa dla dzieci szkolnych, urządzenia do kąpieeli słonecznych oraz pralnia mechaniczna.

20. Urząd Miasta.

W latach 1824-1827, w części rynku przylegającej do kościoła, wybudowano ratusz o formie typowej dla siedzib władz miejskich projektowanych przez Hilarego Szpilowskiego w województwie mazowieckim. W 1827 roku na wieży ratusza umieszczono zegar wykonany w Warszawie przez Gaspara Kruczkowskiego. Do budynku od strony zachodniej przylegały jatki piekarniczo-rzeźnicze. W 1846 r. rozpoczęto budowę nowego piętrowego ratusza. Jedenastoosiowy budynek wybudowano za 11 311,82 rubli. Ratusz zamykał oś urbanistyczną ówczesnego Zgierza - ulicę Długą. Budynek ten dotrwał bez większych zmian do roku 1939. W czasie okupacji hitlerowskiej obiekt został pozbawiony historycznej, reprezentacyjnej formy. Dobudowano wówczas dwa skrzydła oraz zmieniono kształt dachów. Dobudowano też balkon pod zegarem i podtrzymujące go filary. Trzy dni po wejściu Armii Czerwonej ratusz spłonął, najprawdopodobniej wskutek podpalenia. Odbudowano go w 1948 roku, a w latach 60-tych XX w. dokonano kolejnej przebudowy. Nadaną wówczas formę architektoniczną ratusz ma do dziś.

21. Kamienica Prezydenta Samuela Grzegorzewskiego, Plan Jana Pawła II 18

Kamienicę wybudowano około 1830 roku dla rodziny Samuela Grzegorzewskiego- prezydenta miasta, niezwykle zasłużonego dla organizacji osady fabrycznej w Zgierzu. Budynek wyceniony przez architekta obwodu łęczyckiego Ludwika Bethiera, na 40 tysięcy złotych mieścił 11 pokoi, dwie kuchnie oraz sklepy na parterze. W latach 30-tych piętro wynajmowano Deputacji Kwaternianej i prywatnym najemcom. W kamienicy zachowały się oryginalne schody oraz drzwi w elewacji ogrodowej.

22. Dom tkacza, ul. Dąbrowskiego 23

Obszerny murowany dom przy dawnej ulicy Zegrzańskiej wybudowano dla sukiennika Jakuba Zache. Przybył on do Zgierza wraz z rodziną z Królestwa Prus w 1822 roku i objął dwa place pod numerem 143 i 144. Dom powstał przed 1827 rokiem, o czym świadczy tzw. list nadawczy datowany na 15 marca 1827 roku. W związku z wytyczeniem ulicy Wodnej (obecnie ul. Barlickiego), grunt Jakuba Zache został uszczuplony o ponad 10 metrowy pas ziemi, a dom stał się budynkiem narożnym przy nowej ulicy. Najprawdopodobniej w drugiej połowie XIX wieku, poddasze budynku zostało podwyższone.

23. Dom Hieronima Vogta, ul. Narutowicza 11

Murowany dom przy dawnej ulicy Szczęśliwej 63 wybudowano dla przybyłego do Zgierza w 1825 roku mechanika Hieronima Vogta. Dom i budynki pomocnicze w podwórzu powstały w latach 1826-1828. Hieronim Vogt uruchomił manufakturę produkującą warsztaty tkackie i inne maszyny. Manufaktura zatrudniała ponad 30 osób. Budynek frontowy pierwotnie pokryty był dachówką karpiówką. W czasie remontu w latach 60. XX wieku elewacje pozbawiono wszystkich detali architektonicznych.

24. Dom tkacza, ul. Narutowicza 8a

Drewniany dom tzw. dwufamilijny powstał po 1826 roku przy dawnej ulicy Szczęśliwej 108 dla sukiennika Gottlieba Hentschel. Przybył on do Zgierza wraz z rodziną w 1822 roku z Międzyrzecza i początkowo mieszkał w domu rządowym. W latach 30. XIX wieku Gottlieb Hentschel pełnił urząd starszego cechu sukienników. W budynku zachowały się oryginalne drzwi wejściowe z czasu powstania domu, filary flankujące wnękę wejściową, gzymsy wieńczące elewację frontową i

gzymsy obiegające naczółek.

25. Dom tkacza, ul. Narutowicza 28

Drewniany dom zbudowano według standardowego rysunku normalnego przy dawnej ulicy Szczęśliwej 22 dla sukiennika Jana Henke. Przybył on do Zgierza w 1822 roku z miasta Obrzycko w Wielkim Księstwie Poznańskim. W protokole deklaracyjnym z grudnia 1825 roku Jan Henke zadeklarował wybudowanie domu o wymiarach 32 na 20 łokci, na podmurowaniu krytego dachówką. Do produkcji sukna miały mu służyć dwa warsztaty tkackie, maszyna do przędzenia oraz maszyna do gręplowania, przy których miało pracować sześciu czeladników. W styczniu 1826 roku protokół zatwierdził Prezes Komisji Województwa Mazowieckiego Rajmund Rembieliński.

26. Dom tkacza, ul. Narutowicza 27

Drewniany dom powstał według rysunku normalnego w wersji bez facjatki dla sukiennika Jana Gramsa, przybyłego do Zgierza w 1825 roku. Według listu nadawczego wystawionego przez Komisję Województwa Mazowieckiego budowę domu ukończono w 1829 roku. W II poł. XIX wieku dom zakupiła rodzina Kunkel - sukiennicy z Dąbia. W 1905 roku Kunklowie wybudowali murowaną oficynę w podwórzu powiększoną i rozbudowaną w 1912 i 1932 roku. W oficynie umieszczono krosna mechaniczne do produkcji sukna. Niezależnie od tego, w domu frontowym do II wojny światowej używano również ręcznych krosien tkackich.

27. Centrum Kultury Dziecka ul. Rembowskiego 17, dawniej Średnia 226

Pierwotny dom przy dawnej ulicy Średniej 226 został zbudowany około 1827 roku dla fabrykanta sukna Augusta Schwartzschultz'a. Przybył on do Zgierz w pierwszych miesiącach 1826 roku z pruskiego miasta Brätz (dzisiaj Brójce). Oprócz domu drewnianego frontowego na placu znajdował się magazyn oraz stajnia, za budynkami rozciągał się ogród owocowy. Jednocześnie na sąsiedniej działce pod numerem 225 protokół deklaracyjny na budowę domu dwufamilijnego, drewnianego, złożył brat Augusta Schwartzschultza Ludwik.

W 2006 roku ze względu na bardzo zły stan techniczny budynek został rozebrany. Odbudowano go w latach 2007-2008 z przeznaczeniem na Centrum Kultury Dziecka.

28. Dom tkacza, ul. Narutowicza 9

Drewniany dom dwufamilijny według rysunku normalnego wybudowano ok 1826 roku na placu przy dawnej ulicy Szczęśliwej 64. Pierwszym właścicielem budynku był Marcin Wieze przybyły wraz z rodziną z miejscowości Schönlanke (Trzcianka) w Wielkim Księstwie Poznańskim. Trzcianka jak wiele innych wielkopolskich miejscowości, z których przybywali osadnicy zgierscy należała do miast o starej tradycji sukienniczej. Rodzina Wieze przybyła do Zgierza w 1821 roku i początkowo mieszkała przy ulicy Długiej. Budynek poddano modernizacji w ostatniej ćwierci XIX wymieniając, min. stolarkę okienną i drzwiową.

29. Dom rękodzielniczy, ul. Narutowicza 15

Murowany budynek według indywidualnego projektu architektonicznego zbudowano w 1829 roku dla postrzygacza Józefa Perschel, na placu pod dawnym numerem 61 przy ulicy Szczęśliwej. Postrzygacze należeli do elity zawodów włókienniczych. Przedmiotem ich rzemiosła było wykańczanie tkaniny poprzez precyzyjne strzyżenie specjalnymi bardzo ostrymi nożycami, wystających ponad powierzchnię sukna włosów oraz inne czynności wykończeniowe, jak prasowanie czy czyszczenie. Dom Józefa Perschela należał do najbardziej okazałych zgierskich domów rękodzielniczych i jest dobrym przykładem architektury w stylu biedermeier. Pierwotnie w podwórzu znajdował się obszerny drewniany magazyn, studnia oraz ogród owocowo-warzywny.